

## حرام بودن ذات آلات قمار و شطرنج

سؤال- آیا ذات آلات قمار شطرنج حرام است یا این‌که بازی با آن حرام است و آیا بدون برد و باخت، به چه دلیل حرام است؟

جواب- حرمت لعب با شطرنج انصراف به بازی با رهان و قمار بر چیزی نیست، زیرا در روایات آمده که جمیع تصرفات آن و تقلب آن شرک و کفر است، همین‌طور تقرب به آن، و مستفاد از منع قرب به آن اراده مبالغه در اجتناب و تنزه از آن است. و در صحیحہ بزنی از امام صادق علیه السلام است که فرمود:

«يَبِيعُ الشَّطْرَنْجُ حَرَامًا، وَ أَكُلُ ثَمَنِهِ سُحْتٌ، وَ اتِّخَاذُهَا كُفْرٌ، وَ اللَّعِبُ بِهَا شِرْكٌ، وَ السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ فِيهَا مَعْصِيَةٌ وَ كَبِيرَةٌ مُؤَبَّقَةٌ، وَ الْخَائِضُ يَدَهُ فِيهَا كَالْخَائِضِ يَدَهُ فِي لَحْمِ الْخَنْزِيرِ، وَ لَا صَلَاةَ لَهُ حَتَّى يَغْسِلَ يَدَهُ كَمَا يَغْسِلُهَا مَنْ مَسَّ لَحْمَ الْخَنْزِيرِ، وَ النَّاطِرُ إِلَيْهَا كَالنَّاطِرِ فِي فَرْجِ أَنْفَمِهِ، وَ اللَّاهِي بِهَا وَ النَّاطِرُ إِلَيْهَا فِي حَالِ مَا يُلْهَى بِهَا وَ السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ فِيهَا فِي حَالَتِهِ تِلْكَ فِي الْإِثْمِ سَوَاءٌ، وَ مَنْ جَلَسَ عَلَى اللَّعِبِ بِهَا فَقَدْ تَبَوَّأَ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ، وَ كَانَ عَيْشُهُ ذَلِكَ حَسْرَةً عَلَيْهِ فِي الْقِيَامَةِ، وَ إِيَّاكَ وَ مُجَالَسَةَ اللَّهِ الْمَعْرُورِ بِلَعِبِهَا، فَإِنَّهُ مِنَ الْمَجَالِسِ الَّتِي قَدْ بَاءَ أَهْلُهَا بِسَخَطٍ مِنَ اللَّهِ يَتَوَقَّعُونَهُ كُلَّ سَاعَةٍ فَيَعْمُكَ مَعَهُمْ»<sup>1</sup>.

فروختن شطرنج و خوردن پول آن حرام و گرفتن آن کفر و بازی با آن شرک است و سلام کردن به بازی کننده با آن، معصیت و گناه بزرگ و نابودگر است. هرکس دست خود را به آن آلوده کند، مانند کسی است که دست خود را به گوشت خوک آلوده نموده باشد؛ نماز ندارد مگر این‌که دست خود را بشوید (تطهیر نماید) و تماشاگر آن مانند کسی است که به شرمگاه مادرش نگاه کند و سرگرم شونده و بیننده و سلام کردن (سلام کننده) به شطرنج باز در هنگام بازی با شطرنج، همه در گناه با یکدیگر یکسان هستند. و هرکس در مجلس شطرنج بازی، برای بازی کردن بنشیند، حتماً جایگاه خود را آتش قرار داده، و این خوشی در روز قیامت برای او حسرت خواهد بود. و بپرهیز از کسی که شطرنج بازی می‌کند و به بازی با آن مغرور شده، زیرا این مجلس از مجالسی است که غضب خدا اهلش را فرا گرفته و هر لحظه، در معرض نزول غضب الهی هستند، آن‌گاه تو را نیز همراه با ایشان فرا می‌گیرد.

و روایت ابوالربیع شامی از امام جعفر صادق علیه السلام در جواب به سؤال از شطرنج و نرد فرمود: «لَا تَقْرَبُوهُمَا- لَا تَقْرَبُوهُمَا»، هرچند که ابو الربیع مجهول است لکن حسن بن محبوب که از اصحاب اجماع است از او روایت نموده است و این روایت معتمد است.<sup>2</sup> و مجموع روایات درباره شطرنج و ما اَنْتَجَعَدَ و وضع للقمار نیز می‌رساند که آن‌ها ذاتاً حرام‌اند و هرگونه تقلبی با آن‌ها نیز حرام است، زیرا وضع آن‌ها برای قمار بوده است. و از برای شطرنج و نرد تعبیر لعب شده است و به دلیل این‌که همه انواع تقلبات با آن دو بنابر فرمایش امام صادق حرام است پس انصراف به بازی با شطرنج تنها با قمار کردن و بر سر رهان و چیزی نیست. و در حدیث شریف تحف العقول از امام جعفر صادق علیه السلام است که فرمود:

«... وَ ذَلِكَ إِنَّمَا حَرَّمَ اللَّهُ الصَّنَاعَةَ الَّتِي حَرَامٌ هِيَ كُلُّهَا الَّتِي يَجِيءُ مِنْهَا الْفُسَادُ مَحْضًا نَظِيرَ الْبَرَابِطِ وَ الْمَزَامِيرِ وَ الشَّطْرَنْجِ وَ كُلِّ مَلْهُوٍّ بِهِ وَ الصُّلْبَانِ وَ الْأَصْنَامِ وَ مَا أَشْبَهَ ذَلِكَ مِنْ صِنَاعَاتِ الْأَشْرَبَةِ الْحَرَامِ وَ مَا يَكُونُ مِنْهُ وَ فِيهِ الْفُسَادُ مَحْضًا وَ لَا يَكُونُ فِيهِ وَ لَا مِنْهُ شَيْءٌ مِنْ وَجْهِ الصَّلَاحِ فَحَرَامٌ تَعْلِيمُهُ وَ تَعَلُّنُّمُهُ وَ الْعَمَلُ بِهِ وَ اخْذُ الْأَجْرِ عَلَيْهِ وَ جَمِيعُ التَّقَلُّبِ فِيهِ مِنْ جَمِيعِ وَجْهِ الْحَرَكَاتِ كُلِّهَا ...»<sup>3</sup>.

و همانا خداوند متعال کار و ابزاری را حرام کرده است که تمام (کاربرد و مصرف) آن حرام است و جز در راه فساد کاربرد ندارد؛ مانند تارسازی و نی‌سازی و شطرنج‌سازی و هر آلت لهو دیگری و همچنین حرام فرموده است ساختن صلیب‌ها و بت‌ها و شبیه آن‌ها، مانند نوشیدنی‌های حرام و آن‌چه که از آن و در آن جز فساد نیست و از آن و در آن چیزی از کاربردهای سالم نباشد. آموختن آن و آموزش دادن آن و کار کردن با آن و مزد گرفتن برای آن و همه کاربردهای آن و هرگونه حرکتی با آن‌ها حرام است.

حضرت تصریح دارد که هیچ‌گونه وجه صلاحی در این مصادیق که ذکر فرموده که شطرنج از آن‌ها است نمی‌باشد، و مطلق انتفاع از شطرنج و ما اِجْتَعَدَ للَقَمَارِ حرام است. و روایاتی که دلالت دارند بر این‌که شطرنج به منزله لحم خنزیر است مفید آن است. علی ابن رئاب می‌گوید: نزد امام جعفر صادق علیه السلام رفتم و به امام عرض کردم: فدایت گردم! درباره شطرنج چه می‌فرمایید؟ امام علیه السلام فرمود:

«الْمُقَلَّبُ لَهَا كَالْمُقَلَّبِ لَحْمِ الْخِنْزِيرِ».

دهنده مهره‌های آن، همانند زیر و رو کننده گوشت خوک است! پرسیدم: چه چیزی بر زیر و رو کننده گوشت خوک است؟ امام فرمود: «يَغْسِلُ يَدَهُ».<sup>4</sup>

دستش را بشوید.

دیگر این‌که اصل وضع شطرنج و نرد و مانند آن‌ها از آلات قمار برای قمار کردن با آن‌ها وضع شده‌اند. و دلیل دیگر اجماع شیعه است چنان‌که در کتب فقهیه خود تصریح نموده‌اند، و تصریح بر عدم خلاف شده است. از جمیع آن‌ها استفاده می‌شود که شطرنج و آلات قمار ذاتاً حرام‌اند. مختصر ذکر شد به دلیل کثرت اشتغال. و الله العالم.

\*\*\*

- 1 - السرائر الحاوي لتحرير الفتاوي (و المستطرفات): ج 3 ص 577- و من ذلك ما استطرفناه من جامع البزنطي صاحب الرضا عليه السلام: عن أبي بصير، عن أبي عبد الله عليه السلام.
  - 2 - الخصال: ج 1 ص 251 باب النهي عن أربعة أشياء و عن أربعة ظروف ... ح 119- حدثنا محمد بن موسى بن المتوكل رضي الله عنه قال: حدثنا عبد الله بن جعفر الحميري، عن أحمد بن محمد بن عيسى، عن الحسن بن محبوب، عن خالد بن جرير، عن أبي الربيع الشامي، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: سئل عن الشطرنج و النرد؟ قال: لا تقرّيوهما. قلت: فالغناء؟ ... و معاني الأخبار: ص 224 باب معنى الدباء و المزفت و الحنتم و النقيير ح 1- أبي رحمه الله قال: حدثنا سعد بن عبد الله، عن يعقوب بن يزيد، عن الحسن بن محبوب، عن خالد بن جرير، عن أبي الربيع الشامي، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: سئل عن النرد و الشطرنج؟ قال: لا تقرّيوهما ... وسائل الشيعة: ج 17 ص 320 ب 102 ح 22655- 10.
  - 3 - تحف العقول: ص 335. وسائل الشيعة: ج 17 ص 85 ب 2 ح 22047- 1.
  - 4 - الكافي: ج 6 ص 437 باب النرد و الشطرنج ... ح 15- عده من أصحابنا، عن سهل بن زياد، عن ابن محبوب، عن ابن رئاب قال: دخلت على أبي عبد الله عليه السلام فقلت: جعلت فداك! ما تقول في الشطرنج؟ قال: الْمُقَلَّبُ لَهَا كَالْمُقَلَّبِ لَحْمِ الْخِنْزِيرِ. فقلت: ما على من قلب لحم الخنزير؟ قال: يَغْسِلُ يَدَهُ.
- ضعف این روایت منجر است به شهرت عمل شیعه و اجماع آنان.